

Vattenfall AB

Staff Function Communications
Public & Regulatory Affairs Sverige
169 92 Stockholm

Klimat- och näringslivsdepartementet

kn.remissvar@regeringskansliet.se
kn.e.remissvar@regeringskansliet.se

Datum:
2025-09-01

Kontakt: Kristian Gustafsson
E-post: kristian.gustafsson@vattenfall.com

Telefon: 0705295217

Diarienummer: KN2025/01039

Remissvar avseende SOU 2025:47, Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning?

Vattenfall är ett ledande energiföretag på den europeiska marknaden som i mer än 100 år elektrifierat industrier, levererat energi till människors hem och moderniserat vårt sätt att leva genom innovation och samarbete. Vi arbetar för en framtid där det är möjligt för alla att leva fossilfritt och vi ser bortom vår egen bransch för att ta reda på var vi verkligen kan göra skillnad. Tillsammans med våra samarbetspartner tar vi på oss ansvaret för att hitta nya och hållbara sätt att elektrifiera transporter och industri. Vattenfall ägs av svenska staten

Vattenfall tackar för möjligheten att lämna synpunkter på betänkandet. Vi välkomnar regeringens initiativ att genom Elmarknadsutredningen belysa de omfattande utmaningar och möjligheter som det svenska elsystemet står inför i ljuset av den gröna omställningen, ökad elektrifiering och ett förändrat säkerhetspolitiskt läge.

Vi delar utredningens grundläggande problembeskrivning: en trygg, kostnadseffektiv och konkurrenskraftig elförsörjning är en förutsättning för att nå Sveriges klimatmål, säkerställa industrins omställning och hushållens köpkraft.

Mot bakgrund av det av riksdagen fastställda planeringsmålet, att Sverige bör planera för att kunna möta ett elbehov om minst 300 TWh år 2045, vill Vattenfall särskilt betona vikten av långsiktiga och stabila spelregler, en väl fungerande elmarknad som bidrar med tydliga investeringssignaler samt en statlig roll som möjliggörare av politiska målsättningar snarare än en återgång till en helt reglerad elmarknad. Vi ser positivt på att utredningen lyfter behovet av att stärka både den fysiska och finansiella marknadens funktion, och att den adresserar vikten av att ta tillvara befintlig infrastruktur och elnät.

Vattenfalls synpunkter i detta remissvar syftar till att bidra till ett robust, flexibelt och hållbart elsystem som kan möta framtidens krav – med bibehållen marknadsfunktion och samhällsekonomisk effektivitet.

Vattenfalls detaljerade kommentarer och synpunkter på betänkandets bedömningar och förslag följer nedan.

Svenska myndigheter bör inleda dialog med börsaktörer för att stärka likviditet och clearing på elmarknaden.¹

Vattenfall stödjer utredningens förslag om en myndighetsdialog med det uttalade syftet att stärka den finansiella elmarknadens funktion. En förbättrad likviditet och välfungerande clearing av bilateral handel skulle stärka marknadens funktion och därmed förbättra förutsättningarna för en framgångsrik och vältajmad elektrifiering av Sverige.

En väl fungerande finansiell marknad är avgörande för att möjliggöra investeringar i ny elproduktion och elkonsumtion. Det är därför viktigt att undanröja hinder som begränsar aktörers möjligheter att prissäkra sin verksamhet. Konkreta åtgärder som kan bidra till detta är förbättrad marginalberäkning², tillåtande av bankgarantier samt ökad konkurrens bland clearingbanker.

Vattenfall föreslår en tillkommande analys av efterfrågan på finansiella kontrakt som speglar skillnaden mellan lågpristimmar och en prisnivå motsvarande produktion som kan leverera jämnt under hela dygnet. Rätt utformad skulle det kunna bidra till investeringar i både flexibel produktion och förbrukning, vilket är en förutsättning för en kostnadseffektiv omställning av elsystemet.

Sammanfattningsvis stödjer Vattenfall förslag att lyfta och söka stärka den finansiella elmarknadens funktion för att skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för investeringar i det svenska elsystemet.

Sverige bör aktivt stödja EPAD-kontrakt och lyfta fram nordiska erfarenheter i EU:s översyn av FCA-förordningen.³

Vattenfall stödjer utredningens bedömning. Prisområdeskontrakt (EPAD:s) är centrala för att hantera finansiella risker kopplade till prisskillnader mellan elområden. Den nordiska modellen med EPAD-kontrakt i kombination med systempriskontrakt har visat sig vara effektiv för att tillhandahålla prissäkringar i en marknad som den nordiska, och bör bevaras samt lyftas fram i EU-sammanhang som en fungerande modell för Norden. Det är därför även relevant att Sverige aktivt deltar i översynen av Kommissionens förordning (EU) 2016/1719 om förhandstilldelning av kapacitet (FCA) och delar med sig av sina erfarenheter.

Vattenfall vill samtidigt understryka vikten av att inkludera och noggrant värdera eventuell negativ påverkan på prissäkringsmarknaderna vid överväganden om förändringar i elområdesgränser eller andra marknadsförändringar, så att EPAD-kontraktens funktion inte undermineras ytterligare.

Sammantaget anser Vattenfall att EPAD-kontrakt är ett centralt instrument för att upprätthålla en fungerande elmarknad i Norden, och att Sverige bör verka för att bevara och vidareutveckla denna modell inom ramen för EU:s regelverk.

Fler banker bör kunna ställa ut bankgarantier och samverkan mellan myndigheter bör stärkas för att undanröja hinder.⁴

Vattenfall delar bedömningen att det är angeläget att undanröja omotiverade begränsningar för en bredare användning av bankgarantier vid clearing av elhandelskontrakt. En mer inkluderande och konkurrensneutral struktur för clearing stärker den finansiella elmarknadens motståndskraft och minskar risken för att aktörer väljer bort clearad handel till förmån för icke-clearad handel av riskhanteringsskäl.

¹ 4.3.1 sid 201

² Exempelvis avskaffande av SPAN-modellen

³ 4.3.2 sid 203

⁴ 4.3.2 sid 205

En väl fungerande finansiell marknad är en grundförutsättning för investeringar i ny elproduktion och elkonsumtion. Det är därför viktigt att marknadsaktörer har tillgång till effektiva och förutsägbara verktyg för prissäkring. Att fler banker ges möjlighet att ställa ut bankgarantier till clearinghus som Nasdaq Clearing eller Euronext/NP är ett konkret steg i rätt riktning.

Vattenfall stödjer även förslaget om att inrätta en mer formaliserad samverkan mellan berörda myndigheter, inklusive Finansinspektionen, för att säkerställa ett aktivt svenskt deltagande i ESMA:s arbete med att ta fram tekniska standarder. Detta är särskilt viktigt för att regelverken inte ska motverka marknadens funktion eller skapa trösklar för nya aktörer.

Sammanfattningsvis bedömer Vattenfall att förslaget är välgrundat och i linje med behovet av att stärka elmarknadens finansiella infrastruktur och robusthet, särskilt i tider av ökad volatilitet och osäkerhet.

Svenska kraftnäts EPAD-auktioner bör fortsätta och kompletteras med beredskap för statlig kreditgaranti vid kris.⁵

EPAD-kontrakt bidrar till att skapa förutsägbarhet och stabilitet i den nordiska prissättningen, vilket är en förutsättning för att aktörer ska kunna hantera ekonomiska risker och fatta investeringsbeslut. Vattenfall ser därför EPAD-auktioner som ett viktigt marknadsvårdande verktyg som bör fortsätta tills vidare.

Vattenfall stödjer bedömningen att Svenska kraftnäts auktionering av prisområdeskontrakt (EPAD). Det bidrar till effektiv prissäkring mellan elområden och därmed till att upprätthålla en väl fungerande finansiell elmarknad i Norden.

Det är också avgörande att Svenska kraftnät kontinuerligt utvärderar hur förändringar, såsom införandet av flödesbaserad kapacitetsberäkning och eventuella justeringar av elområdesgränser, påverkar behovet av marknadsvårdande insatser.

Vattenfall vill även understryka att EPAD-auktioner bör ses som en del av ett bredare ramverk för att stärka den nordiska finansiella elmarknaden. Det är därför positivt att utredningen lyfter behovet av beredskap för statliga kreditgarantier i krissituationer, vilket kan bidra till att upprätthålla marknadens motståndskraft.

Sammantaget anser Vattenfall att EPAD-auktioner är ett viktigt verktyg för att stödja prissäkring och marknadsfunktion i Norden, och att dessa bör fortsätta med tydligt fokus på konkurrensneutralitet, transparens och långsiktig marknadsstabilitet.

Statlig riskdelning genom differenskontrakt kan vara motiverad för att möjliggöra investeringar i ny fossilfri elproduktion.⁶

Det mest centrala investeringsincitamentet för ny elproduktion är en ökad efterfrågan på el. Det är därför avgörande att den industri som väntas efterfråga mer el har förutsättningar att genomföra sin planerade elektrifiering. Att det finns långsiktig tillgång till konkurrenskraftig elproduktion är en viktig parameter för detta, men inte den enda. För att investeringar ska komma till stånd krävs stabila och förutsägbara villkor. Staten har en viktig roll att bygga ut infrastrukturen, utforma skatter, avgifter och nättariffer samt tydliggöra myndigheternas roller. Minskad osäkerhet underlättar investeringsbeslut.

I vissa fall kan riskdelning eller stöd till ny elproduktion behövas. Vattenfall stödjer utredningens syn, att dubbelriktade differenskontrakt (CfD:er) för ny fossilfri elproduktion kan vara ett effektivt verktyg för att minska investeringsrisker och skapa långsiktig förutsägbarhet.

⁵ 4.6.1 sid 227

⁶ 4.6.2 sid 236

Det är viktigt att utformningen av CfD:er säkerställer att anläggningarna drivs effektivt och att incitamenten att följa kortsiktiga elpriser bibehålls. Detta är avgörande för att bevara marknadens funktion och för att undvika att flexibilitet och systemnytta går förlorade.

En god balans mellan utbud och efterfrågan skapar en stabil grund för att staten ska kunna stötta omställningen på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt. I dagsläget har Sverige emellertid stora regionala obalanser, där de norra delarna har ett betydande överskott av el och mycket låga elpriser. Lönsamheten i elproduktionen i norra Sverige är satt under stor press. Detta kan avhjälpas med bättre överföringskapacitet så att hela Sverige kan ta del av vattenkraftens flexibla resurser.

Sammanfattningsvis anser Vattenfall att CfD:er kan vara ett effektivt verktyg för att minska investeringsrisker och skapa långsiktig förutsägbarhet när de utformas så att produktionen kan utvecklas i takt med en ökad efterfrågan..

Dubbelriktade differenskontrakt kan möjliggöra havsbaserad vindkraft och bör införas genom auktioner på statligt anvisade platser.⁷

Vattenfall instämmer i att investeringar i havsbaserad vindkraft i dagsläget inte är ekonomiskt lönsamma utan någon form av statlig riskdelning. Vi delar utredningens bedömning att dubbelriktade differenskontrakt (CfD:er) kan vara ett alternativ för att möjliggöra dessa investeringar, förutsatt att de utformas så att produktionen kan utvecklas i takt med en ökad efterfrågan. Parallellt bör även en modell där staten tar ansvar för anslutningen av havsbaserad vindkraft – som om ett stamnät till havs redan fanns – utvärderas.

Som utredningen lyfter är det avgörande att en eventuell övergång till ett auktionsbaserat system sker på ett ordnat sätt, där värdet av befintliga och mest mogna projekt tas till vara. Vattenfall instämmer i att detta är nödvändigt för att bevara marknadens förtroende och en god samhällseffektivitet.

Vi vill också understryka vikten av att staten tar ett tydligt ansvar för att samordna nätutbyggnad, produktion och andra samhällsintressen – särskilt vid statligt anvisade platser. En sådan samordning är nödvändig för att säkerställa att investeringar sker där de gör störst nytta för elsystemet och samhället.

Sammanfattningsvis delar Vattenfall utredningens bedömning att dubbelriktade CfD:er för havsbaserad vindkraft skulle kunna vara ett alternativ för att möjliggöra investeringar. En förutsättning för dess införande bör vara att utbyggnaden tajmar efterfrågan på elen, att värdet av befintliga och tillståndsgivna projekt tas till vara samt att kontraktens utformning bevarar marknaden funktion och flexibilitet.

Definitioner i ellagen bör uppdateras för att tydliggöra ansvar och begrepp inom elnätsverksamhet.⁸

Vattenfall instämmer delvis i utredningens bedömning, men vill reservera sig mot den tredje punkten: *Transport av el för någon annans räkning: transport av el för minst två kunder eller transport av el för en kund som inte ingår i samma koncern som den systemansvarige.*

Enligt Vattenfalls uppfattning bör inte ägarförhållanden vara avgörande för om en ledning ska omfattas av reglering som nätverksamhet. En sådan ordning riskerar att skapa otydlighet och inkonsekvens i tillämpningen av regelverket. Vår ståndpunkt är att planering och byggnation av anslutningsledningar bör utföras av den systemansvarige som äger nätet i det geografiska närområdet, oavsett koncernstruktur.

⁷ 4.6.3 sid 252

⁸ 5.2.4 sid 302-303

Vattenfall ser dock positivt på en reglerad möjlighet till undantag som gör det möjligt för producenter att bygga och äga kortare anslutningsledningar utan att detta automatiskt klassas som nätverksamhet. För att säkerställa en effektiv elnätsutbyggnad och efterlevnad av anslutningsskyldigheten behöver en sådan undantagsmöjlighet utformas så att den inte leder till parallella nätstrukturer. Frågan bör därför utredas vidare.

Mot denna bakgrund tillstyrker Vattenfall förslaget, med undantag för punkt 3, som vi anser bör omformuleras i enlighet med ovanstående resonemang.

Certifierade utländska systemansvariga bör undantas från vissa svenska regler och ansvarsfördelning bör tydliggöras i lag.⁹

Vattenfall har inga invändningar mot förslaget.

Rollen systemansvarig myndighet tas bort och tillsynsansvaret för driftsäkerhet bör flyttas från Svenska kraftnät till Energimarknadsinspektionen.¹⁰

Vattenfall har inget att invända mot utredningens bedömning att överväga en överflyttning av tillsynsansvaret för driftsäkerheten från Svenska kraftnät till Energimarknadsinspektionen (Ei). Rätt genomfört bör en sådan förändring kunna bidra till en tydligare rollfördelning och stärka förtroendet för tillsynsfunktionen i ett elsystem under snabb förändring.

I linje med Energiföretagen Sveriges remissvar vill vi dock påpeka att utredningen inte haft möjlighet att närmare analysera konsekvenserna. Ett eventuellt genomförande bör därför föregås av en fördjupad analys av Ei:s förutsättningar att axla detta ansvar, inklusive en bedömning av behovet av stärkt teknisk kompetens och operativ förståelse för driftsäkerhet.

Driftsäkerheten är en grundläggande förutsättning för ett robust och tillförlitligt elsystem. Det är därför av största vikt att den myndighet som ges tillsynsansvar har rätt verktyg, mandat och expertis för att säkerställa att tillsynen bedrivs med hög kvalitet och i takt med utvecklingen i elsystemet.

Sammanfattningsvis ser Vattenfall positivt på att frågan lyfts, men anser att ett eventuellt beslut om förändrat tillsynsansvar måste föregås av en noggrann konsekvensanalys och ett tydligt genomföranderamverk.

Lämplighetsprövning för nätkoncession bör skärpas och kopplas till systemansvar samt utredas vidare av Energimarknadsinspektionen.¹¹

Vattenfall välkomnar förslaget att lämpligheten för att erhålla koncession prövas utifrån de grundläggande ansvarsområdena för systemansvarig och stödjer att kraven för att få bedriva nätverksamhet skärps. Generellt bör planering och utbyggnad av elnätet ske utifrån en optimering av kraftsystemet snarare än en kostnadsminimering av enskilda ledningssträckor.

Att anslutningsskyldigheten i dag är kopplad till nätkoncession och inte till systemansvaret skapar hinder för en effektiv nätutbyggnad. Vattenfall ser därför positivt på utredningens förslag att närmare utreda om regelverket bör ändras så att nätkoncession för ledningar under 220 kilovolt i första hand ska beviljas en befintlig systemansvarig för distributionssystem som är verksam i området på aktuell spänningsnivå, vilket enligt vår bedömning skulle lösa en stor del av dagens problem.

Vi vill i detta sammanhang tillägga att Vattenfall anser att den rådande legala tolkningen av anslutningsskyldigheten på linjekoncession leder till ineffektivitet, exempelvis genom att

⁹ 5.3.7 sid 342

¹⁰ 5.3.7 sid 343

¹¹ 5.4.4 sid 358

Svenska kraftnät som princip inte ansluter kunder. Vattenfall anser att det i vissa situationer vore samhällsekonomiskt effektivt om Svenska kraftnät byggde anslutningsledningar och anslöt kunder. Till exempel kan en förbruknings- eller produktionsanläggning i enskilda fall lokaliseras i direkt anslutning till Svenska kraftnäts anläggningar. Det kan även handla om befintliga ledningar i samband ombyggnation där det är rimligt att kunden fortsätter vara direkt ansluten till Svenska kraftnät. I sådana fall anser Vattenfall att Svenska kraftnät bör ha möjlighet att bygga en anslutningsledning, vilket eliminerar behovet av en koncessionspliktig ledning för den anslutande parten. Vattenfalls hållning är att Svenska kraftnät över tid kommer att ha direktanslutna produktionsanläggningar och sannolikt även mycket stora förbrukningsanläggningar. Vi uppmanar därför regeringen att utreda och införa ett undantag där större och betydande effektbehov ges möjlighet till direktanslutning till stamnätet, när detta medför tydliga samhällsekonomiska fördelar. Regelverket bör ändras i denna del på samma sätt som betänkandet föreslår en utredning för anslutning upp till 220 kV.

Sammantaget välkomnar Vattenfall förslaget att Energimarknadsinspektionen ges i uppdrag att närmare utreda om regelverket bör ändras så att nätkoncession för ledningar under 220 kilovolt i första hand beviljas en befintlig systemansvarig för distributionssystem som är verksam i området på aktuell spänningsnivå. Svenska kraftnäts ansvar för direktanslutningar till stamnätet bör utredas vidare.

Ett formaliserat samarbete mellan överförings- och distributionssystem bör införas för att stärka driftsäkerheten.¹²

Vattenfall är positiva till ett samarbete mellan Svenska kraftnät och direktanslutna regionnät kring driftsäkerhet, och att därigenom etablera en tydlig koppling mellan TSO:s krav på driftsäkerhet och DSO:ers krav på leveranssäkerhet. Enligt vår bedömning är det dock avgörande att det är anläggningsägaren som både bedömer och fattar beslut om vilken risknivå som är acceptabel i samband med drift.

Vi är däremot tveksamma till formerna för samarbetet, särskilt vad gäller att lagstifta om avtal, eftersom detta kan ge upphov till flera legala oklarheter – exempelvis kring sanktioner vid avtalsbrott – som i så fall måste hanteras civilrättsligt i allmän domstol.

Energimarknadsinspektionen ges i uppdrag att kartlägga frågor och oklarheter kopplade till subtransmission och beskriva problemen¹³

Vattenfall ställer sig bakom förslaget att frågan om subtransmission bör utredas vidare.

Energimarknadsinspektionen ges i uppdrag att skyndsamt och i samråd med elnätsbranschen närmare utreda utformningen av en eventuell lagreglering av ansvaret för att åtgärda bristande kapacitet i överliggande nät¹⁴

Vi delar även utredningens uppfattning att det är den systemansvarige som har kapacitetsbrist i sitt eget nät som bär ansvaret för att åtgärda bristen. Vattenfall anser att ett förslag på ny författningstext i detta avseende kan antas utan ytterligare utredning.

Därtill hade vi gärna sett ett förslag på författningstext som tydliggör ansvar vid nedläggning av större anläggningar, i enlighet med Energiföretagens PM som utredningen tagit del av. Ett tydliggörande av ansvar och roller i elnätet bör komma på plats skyndsamt.

¹² 5.5.6 sid 426.

¹³ 5.5.6 sid 427.

¹⁴ 5.5.6 sid 427.

Det nationella driftsäkerhetsmålet bör upphävas och Svenska kraftnät bör årligen redovisa indikatorer enligt EU-krav.¹⁵

Vattenfall välkomnar förslaget och utredningens bedömning om att uppdra Energimyndigheten att överväga att utveckla ramverket för bortkoppling av elförbrukning (Styrel). Vi föreslår även att en sådan utredning även bör överväga att vidareutveckla ramverket för automatisk förbrukningsfrånkoppling (AFK), eftersom det regelverket har förändrats mycket lite sedan 1970-talet.

I dagsläget frånkopplas last via utrustning för AFK på hög spänningsnivå, baserat på stationernas lastuttag, vilket gör att stora geografiska områden blir spänningslösa utan hänsyn till samhällsnytta eller prioritering enligt *Styrel*.

En statlig utredning bör tillsättas för att tydliggöra ansvar inom elberedskap och totalförsvarets elbehov.¹⁶

Vattenfall stödjer förslaget att tillsätta en utredning. Det är mycket positivt att en översyn av ansvarsfördelning och roller inom elberedskapen nu initieras. Det finns ett tydligt behov av att definiera och förtydliga de olika aktörernas ansvar. I dagsläget möter elsystemets aktörer flera olika motparter i frågor om elberedskap. Ett tydliggörande bedöms underlätta prioriteringen av nödvändiga åtgärder, klargöra vilka insatser som kan vara berättigade till statlig finansiering samt ge vägledning kring vilka förväntningar som ligger på respektive aktör i elsystemets olika delar.

Fjärrvärme- och kraftvärmeverk utgör ofta central infrastruktur för ö-drift i och omkring städer och tätorter, och kan spela en viktig roll i framtidens krisberedskap. Fjärrvärmebolagens roll i ö-drift, beredskap och totalförsvaret bör därför inkluderas som en naturlig del i den föreslagna utredningen.

Tidigarelagda anslutningar som alternativ till nätförstärkning bör anses samhällsekonomiskt motiverade om kostnaderna understiger nätutbyggnad.¹⁷

Vattenfall ser mycket positivt på att utredningen tar ställning till vilken kostnadsnivå som avses med samhällsekonomiskt motiverad i samband med anslutning av en kund samt hur den ska fördelas mellan kund och kundkollektiv. Det är positivt att fördelningen mellan kund och kundkollektiv fastställs enligt samma principer som vid fastställande av en traditionell anslutningsavgift, dvs att en bedömning görs hur stor andel av anslutningskostnaden som är kundspezifisk. Vidare är det positivt att utredningen också fastställer ett kostnadstak för de delar som ska belasta kundkollektivet, nämligen den kostnaden som motsvarar den periodiserade kostnaden för att bygga elnät. Utredningen skriver också – vilket Vattenfall anser vara mycket viktigt – att eventuella tillkommande kostnader utöver den periodiserade kostnaden för nätutbyggnad, och som möjliggör en tidigarelagd anslutning, anses vara samhällsekonomiskt motiverade förutsatt att den anslutande parten är beredd att betala för dem.

Nätnyttoersättningen bör avskaffas och nätavgifter spegla faktiska kostnader och nyttor.¹⁸

Vattenfall anser att utredningen inte fullt ut har klargjort huruvida nätnyttoersättningen överlappar eller kompletterar nättarifferna i dagens system. Vi delar inte utredningens bedömning, utan menar att det rör sig om två skilda funktioner med olika syften, varför nätnyttoersättningen bör kvarstå. Det kan däremot finnas behov av en översyn av hur ersättningen fastställs.

¹⁵ 6.3.2 sid 441.

¹⁶ 6.3.2 sid 448.

¹⁷ 6.3.3 sid 454.

¹⁸ 6.4.5 sid 465.

Svenska kraftnät bör utveckla balansmarknaden och överväga ersättning för svängmassa vid FFR-upphandling.¹⁹

Vattenfall instämmer i huvudsak med utredningens beskrivning av förhållandena på balansmarknaden.

Vattenfall stödjer förslaget att publicera marknadsinformation närmare driftskedet. Det är en viktig förutsättning för att skapa bättre prissignaler och incitament för flexibilitet, vilket i sin tur stärker elsystemets funktion. I våra nordiska grannländer, där vi är verksamma, har denna utveckling redan påbörjats och kan tjäna som förebild.

Vi delar även utredningens bedömning av behovet av långsiktiga prognoser från Svenska kraftnät avseende efterfrågan på balanseringstjänster. Goda förutsättningar för att bedöma framtida behov är avgörande för att marknadsdrivna investeringar i stödtjänster ska kunna realiseras. Vattenfall har därför vid upprepade tillfällen efterfrågat ökad tydlighet och långsiktighet i hur Svenska kraftnät ser på behov och efterfrågan över tid, mellan elområden och regioner, samt hur affärsmodeller och produkter förväntas utvecklas.

Vattenfall vill dock invända mot utredningens förslag att Svenska kraftnät bör överväga ekonomisk ersättning till övriga anläggningsägare som levererar rotationsenergi bara under perioder då snabb frekvensreserv (FFR) aktiveras. Resurser som levererar FFR (så kallad syntetisk svängmassa) får ersättning under alla perioder då de handlas upp. Vattenfalls utgångspunkt är att momentan svängmassa levererar den högsta kvaliteten på motsvarande funktion. Vi önskar uppmärksamma regeringen på att befintlig incitamentsstruktur leder till att mekanisk svängmassa snarare byggs bort ur systemet än bevaras och eftersom reinvesteringscyklerna är runt 50 år kommer det ta lång tid innan det finns möjlighet att återställa en förlorad förmåga.

Ett minimikrav bör därför vara att alla resurser som utan ersättning levererar samma eller till och med en bättre produkt bör ersättas under alla tillfällen då FFR handlas upp. Utredningens formulering bör därför justeras från "aktiveras" till "handlas upp", och ordet "mekanisk" kan utgå.

Avslutningsvis vill vi även understryka att förändringar i regelverk, såsom införandet av mFRR EAM, kan innebära betydande risker för marknadsaktörer. Det är därför avgörande att nya regelverk föregås av noggranna konsekvensanalyser i nära dialog med branschen, och att implementeringen anpassas till svenska förhållanden.

Sammantaget anser Vattenfall att utredningen i huvudsak bidrar med relevanta och välgrundade förslag om hur svenska myndigheter bör agera för att stärka balansmarknadens funktion. Vi ser positivt på ambitionen att förbättra prissignaler och investeringsförutsättningar för flexibilitet, men vill samtidigt understryka vikten av att incitamentsstrukturer utformas teknikneutralt och långsiktigt. För att säkerställa ett robust och kostnadseffektivt elsystem bör alla resurser som bidrar med värdefulla stödtjänster ges rättvisa och transparenta villkor.

En strategisk reserv är en lämplig kapacitetsmekanism men en marknadsomfattande modell är inte motiverad.²⁰

Vattenfall instämmer med utredningens bedömning.

En strategisk reserv enligt nuvarande modell erbjuder, enligt Vattenfalls bedömning, goda och värdefulla möjligheter att fungera väl under omställningen av elsystemet. Den är dessutom relativt enkel att anpassa i takt med att behovet av extra flexibilitet blir tydligare, samtidigt som den befintliga flexibilitetsmarknaden värnas. Vattenfall bedömer vidare att med rätt utformade reformer och förbättringar har dagens elmarknad goda förutsättningar att skapa incitament för investeringar i ny flexibilitet, vilket bidrar till att upprätthålla tillräcklig effekt i systemet och därmed motverkar behovet av en kapacitetsmekanism.

¹⁹ 6.5.1 sid 471.

²⁰ 6.6 sid 474.

Vi delar även utredningens bedömning att det är svårt att bedöma resurstillräckligheten för längre perioder än fem till tio år, vilket är ett av skälen till att en mer anpassningsbar och flexibel lösning som en strategisk reserv är att föredra. Det är därför rimligt att Svenska kraftnät ges i uppdrag att löpande utvärdera behovet av en kapacitetsmekanism.

Vi delar också utredningens inledande bedömning av de nya möjligheterna i EU-rätten att införa ett stödsystem för ny icke-fossil flexibilitet, som ett sätt att främja ny flexibilitet i elsystemet. Svenska kraftnät bör ta del av erfarenheter från andra länder och vid behov lämna förslag på hur ett svenskt stödsystem skulle kunna utformas. Ett område som bör utredas vidare är vilken betydelse möjligheten till längre kontraktslängder har för att understödja nyinvesteringar i flexibilitet.

Ei bör få föreskriftsrätt om avgifter och villkor för eltransport samt utvärdera lokaliseringssignaler i nätavgifter.²¹

Vattenfall delar inte utredningens bedömning att Energiavgiften bedöms ha outnyttjad potential att skapa värde och förutsägbarhet för nätkunder med flexibla eller planerbara resurser. Detta eftersom energiavgiften enligt Eis föreskrifter endast utgör en liten del av av den totala avgiften. Vi ställer oss dock positiva till en ändrad föreskrift som skulle tillåta en större andel av avgiften får utgöras av energiavgiften. Det ger kunder ett bättre incitament att påverka och ändra sin elanvändning.

Vidare ställer vi oss positiva till att Ei ser över nätföretagens förutsättningar och incitament att införa lokaliseringssignaler för en begränsad grupp nätkunder för att adressera lokala kapacitetsutmaningar givet införandet av signaler ges som en möjlighet och inte ett tvingande krav.

Villkorade avtal bör kunna permanentas och erbjudas även befintliga kunder för att främja flexibilitet.²²

Vattenfall stödjer förslaget. Det är avgörande för en kostnadseffektiv omställning och utbyggnad av elnätet att villkorade avtal implementeras på ett ändamålsenligt sätt i Sverige, och att dagens regelverk förtydligas – särskilt i aktiveringsskedet. Exempelvis kan fjärrvärme som använder elpannor, värmepumpar eller andra eldrivna komponenter ofta styra sin elanvändning flexibelt, vilket gör att en bredare tillämpning av villkorade avtal kan bidra till både ett effektivare nätutnyttjande och samtidigt optimera driften utifrån elpriser och tillgänglighet.

Vattenfall välkomnar därför att villkorade avtal kan tillämpas bredare, även för befintliga kunder, samt att de permanentas. Centralt är även att underliggande nät ges rätt att spegla villkorade avtal som har ingåtts av den nätägare som har kapacitetsbrist i sitt nät. Vi förordar vidare att Energimarknadsinspektionen lämnar utrymme för nätföretagen att optimera dessa avtal utifrån deras specifika förutsättningar.

Regelverk för lokal och regional ö-drift bör förtydligas och Svenska kraftnät se över ersättningsmodellen.²³

Vattenfall instämmer i att dagens regelverk bör förtydligas. Vattenfall uppfattar att *Emergency Restoration*-koden från EU (ER) och elberedskapslagen i dagsläget inte ger tillräcklig tydlighet för beslutsfattande. Vi ser därför positivt på förslaget att se över ersättningsmodellen samt att tydliggöra ansvar och metoder för att driva så kallade ö-nät.

²¹ 6.7.3 sid 508.

²² 6.7.3 sid 519.

²³ 6.9 sid 530.

Regelverket för balansansvar bör samordnas med EU-rätten och nya definitioner införs i ellagen²⁴

Vattenfall delar utredningens uppfattning att svensk lagstiftning i dagsläget inte är fullt harmoniserad med EU-rätten, då den fortfarande utgår från ett sammanhållet balansansvar. Denna brist på förenlighet med EU-rätten skapar osäkerhet för marknadsaktörer och hämmar utvecklingen av en effektiv marknad.

Vattenfall stödjer därför utredningens förslag att uppdatera ellagen för att tydligt särskilja rollerna BRP och BSP, med explicita hänvisningar till relevanta EU-förordningar. Det är särskilt viktigt att ansvarsfördelningen mellan rollerna klargörs vad gäller rapportering, avräkning och ersättningsmodeller, för att skapa transparens och förutsägbarhet.

Samtidigt vill vi – i linje med tidigare framförda synpunkter i berörda remissprocesser – understryka vikten av att införa en välfungerande och rättvis kompensationsmodell i samband med införandet av oberoende aggregatorer. Den modell som för närvarande bereds riskerar, enligt vår bedömning, att snedvrida konkurrensen, öka systemets totala kostnader och därmed öka elkundkollektivets kostnader, eftersom den inte fullt ut beaktar de kostnader som uppstår för elhandelsföretag till följd av aggregatorers agerande. Det är därför avgörande att kompensationsmodellen justeras i nära dialog med marknadens aktörer, för att stödja en balanserad ansvarsfördelning och kostnadseffektiv balansering av elsystemet.

Avslutningsvis vill vi understryka att balansmarknaden i dagsläget påverkas negativt av att Svenska kraftnät inte når den rekommenderade tidsramen om tre månader för beslut rörande nya ansökningar om att bli leverantör av balanstjänster.

Anvisningssystemet bör avskaffas och ersättas med ett system där sistahandsleverantörer utses och informerar kunderna.²⁵

Vattenfall stödjer utredningens förslag om att avveckla anvisningsavtalen.

För att detta ska kunna genomföras anser Vattenfall att vissa tillägg och förtydliganden är nödvändiga. Vi anser också att segmentet företagskunder inte har analyserats tillräckligt. Exempelvis riskerar verksamheter med många anläggningar och organisationsnummer – såsom kommuner eller fastighetsbolag – att drabbas av en kraftigt ökad administrativ börda och verksamhetspåverkan.

Det är helt avgörande att sistahandsleverantörer, på motsvarande sätt som anvisade elhandlare i dag, ges möjlighet att kräva säkerhet eller förskottsbetalning från kreditsvaga kunder. Om kunden inte lämnar sådan säkerhet eller förskottsbetalning vid avtalstecknandet, ska det inte åligga sistahandsleverantören att uppfylla leveransskyldighet eller kontraheringsplikt. Vattenfall noterar att det på sidan 609 framgår att det finns möjlighet att begära förskott eller säkerhet, men det framgår inte lika tydligt att leveransskyldighet och kontraheringsplikt inte gäller om sådan säkerhet inte lämnas. Utan dessa regler kan Vattenfall inte tillstyrka den föreslagna modellen.

Vattenfall anser vidare att det bör införas krav på att elhandlare som avvisar en kund med en förväntad årsförbrukning under 100 000 kWh på grund av kreditvärdighet, informerar om var information om sistahandsleverantör finns att hitta. Det bör även vara krav på att information om vilka elhandlare som är sistahandsleverantörer för vilka områden finns tillgängligt via konsumentforum hos Energimarknadsinspektionen eller via Elpriskollen. Därigenom kan elanvändarna enkelt identifiera vilken elhandlare som har kontraheringsplikt.

Med tanke på att en elhandlare som tidigare inte haft rollen kan utses till sistahandsleverantör, räcker det inte att elnätsföretagen utser denna så sent som i december för kommande år. Beslutet bör i stället baseras på situationen den 1 augusti, och det bör finnas ett krav på att elnätsföretagen omedelbart kontaktar berörda elhandlare. Elnätsföretaget ska även informera

²⁴ 7.3.1 sid 549

²⁵ 8.5.3 sid 604.

Energimarknadsinspektionen om vilka elhandlare som är utsedda. En ny sistahandsleverantör kan behöva sätta upp processer och anpassa IT-system, vilket kräver mer tid. Av samma skäl är det även lämpligt att kontroll och eventuellt byte av sistahandsleverantör sker vartannat år.

I förslag till lagtext, 8 kap. 20 §, framgår dels att sistahandsleverantören ska underrätta elanvändarna om villkoren för leveransen, samtidigt som det anges att elanvändaren fritt ska få välja elavtal ur standardutbudet. Det är inte helt tydligt hur detta ska tolkas. Ska elanvändaren först tilldelas ett elhandelsavtal, för att sedan ha möjlighet – med beaktande av uppsägningstid – att byta till ett annat avtal i elhandlaren standardutbud? Ska elanvändaren också uppmanas att byta till ett annat avtal? Det framgår inte om avsikten är att även de avtal som först tilldelas elanvändare ska omfattas av motsvarande reglering som i dag gäller för anvisade avtal. Ett anvisat avtal får enligt nuvarande regelverk inte ha längre uppsägningstid än 14 dagar och får inte ha ett dynamiskt elpris. Detta behöver tydliggöras.

Avvecklingen av anvisningsavtal och införandet av sistahandsleverantör innebär omfattande process- och IT-systemförändringar, liksom förändringar i förordningar och föreskrifter som reglerar dessa processer, samt informationsinsatser till elanvändare.

Vattenfalls samlade erfarenhet av IT-systemförändringar är att samtliga förutsättningar måste vara kända för att förändringen ska kunna genomföras kostnadseffektivt. Därför behöver även följdförändringar i förordningar och föreskrifter beslutas skyndsamt för att en tidplan med införande 2027 ska vara rimlig. Vattenfall anser dessutom att det är viktigt att branschen involveras i framtagandet av nya regler. Detta leder till både mer ändamålsenliga regler och ett mer kostnadseffektivt införande.

Nuvarande system med anvisningsavtal innebär att elnätsföretagen kan härleda varje förbrukad kWh till ett elhandelsföretag och en balansansvarig, oavsett om kunden aktivt tecknat elhandelsavtal eller blivit anvisad ett. För kunden innebär det att el kan tillhandahållas direkt vid inflyttningsanmälan, oavsett om ett avtal tecknats. När anvisningsavtal tas bort måste de nya reglerna för sistahandsleverantör säkerställa att elnätsföretagen inte drabbas av administrativa förluster, och att processen är kundvänlig och gör det enkelt att få tillgång till el.

Om de nya reglerna innebär att kunden först måste teckna elnätsavtal innan elhandelsavtal kan tecknas – och först därefter få tillgång till el – kommer detta upplevas som mer komplicerat än dagens system. Det kommer också innebära merkostnader innan ett gemensamt verktyg för informationsdelning är på plats på elmarknaden.

Vi vill i sammanhanget uppmärksamma att reglerna för till- och fränkoppling kan behöva anpassas i samband med att anvisningssystemet avskaffas. Det är värt att beakta att mätsystem av kategori 2 (80A) eller större inte kan till- eller fränkopplas via fjärr.

Vid införandet av ett säkert och effektivt verktyg för informationsdelning på elmarknaden kan flyttprocessen, inklusive systemet med sistahandsleverantör, förbättras och förenklas för slutkunderna. Detta kan göras genom att flytta huvudansvaret för flyttprocessen från elnätsföretagen till elhandlarna, med undantag för de största nätanläggningarna. Elanvändare ska då inte behöva kontakta två parter vid flytt, utan tecknar avtal med elhandlaren och blir "anvisad" ett elnätsföretag. På så sätt blir den svenska modellen mer lik den finska. Vidare kan flyttning av kunder till sistahandsleverantören, i samband med att elhandlare tvingas lämna marknaden utan att ha hunnit avyttra sin kundstock, hanteras via verktyget för informationsdelning.

Till sist vill Vattenfall återigen understryka att segmentet företagskunder inte har analyserats tillräckligt i utredningen. Exempelvis riskerar verksamheter med många anläggningar och organisationsnummer – såsom kommuner eller fastighetsbolag – att drabbas av en kraftigt ökad administrativ börda och verksamhetspåverkan. Här efterfrågas en kompletterande analys innan förslagen genomförs.

Sammantaget anser Vattenfall att avvecklingen av anvisningsavtal är ett steg i rätt riktning, men att förslaget kräver flera viktiga förtydliganden och kompletteringar för att kunna genomföras på ett rättssäkert och effektivt sätt. Det är avgörande att sistahandsleverantörer ges möjlighet att

kräva säkerhet eller förskottsbetalning från kreditsvaga kunder, och att leveransskyldighet inte ska gälla om sådan säkerhet inte lämnas. Vattenfall betonar även behovet av tydlig information till elanvändare om sistahandsleverantörer, samt att elnätsföretag måste informera både berörda elhandlare och Energimarknadsinspektionen i god tid. För att undvika administrativa förluster och kundförvirring krävs en kundvänlig process, särskilt vid flytt, och ett effektivt verktyg för informationsdelning. Slutligen efterfrågar Vattenfall en fördjupad analys av företagskundsegmentet, då dessa riskerar att drabbas av ökad administrativ börda och verksamhetspåverkan.

En ny modell för sistahandsleverantörer vid konkurs²⁶

Vattenfall instämmer med utredningens förslag

Ikraftträdande och övergångsbestämmelse²⁷

Vattenfall instämmer i huvudsak med utredningens förslag, men noterar att tidsramen 2027 bedöms som utmanande. Det praktiska beroendet och betydelsen för tidsplanen bör därför villkoras i förslaget.

Ett säkert och effektivt verktyg för informationsdelning på elmarknaden bör utredas och utvecklas i samråd med berörda myndigheter.²⁸

Vattenfall är positivt till att en utredning skyndsamt initieras för att effektivisera informationsdelningen på elmarknaden.

I takt med att antalet aktörer och aktörstyper ökar blir informationsflödena allt mer komplexa. För att möjliggöra utvecklingen av både befintliga och nya marknader krävs en förenklad, säker och framtidssäkrad informationsstruktur.

Vi anser att det är avgörande att branschen involveras tidigt och kontinuerligt i utredningen, för att säkerställa ett väl förankrat och praktiskt genomförbart förslag. Det är också viktigt att utredningen beaktar EU:s digitaliseringsstrategi, *Common European Energy Data Spaces (CEEDS)* och relevanta direktiv för flexibilitet, då det kan finnas mer ändamålsenliga lösningar än en traditionell modell.

Vattenfall rekommenderar därför att ett eventuellt nytt verktyg införs stegvis. Ett successivt idrifttagande möjliggör att de mest angelägna marknadsförändringarna kan genomföras först, samtidigt som det ger utrymme för lärande och justeringar längs vägen – vilket minskar risken för onödiga kostnader för systemet och i förlängningen kunderna.

Det är enligt vår uppfattning avgörande att utredningen inkluderar en noggrann kostnadsanalys och tar fram en transparent och accepterad modell för finansiering av den investering som krävs. Detta är centralt för att säkerställa långsiktig legitimitet och kostnadseffektivitet för hela kundkollektivet.

Avslutningsvis välkomnar Vattenfall initiativet att utan dröjsmål effektivisera informationsdelningen på elmarknaden, men betonar vikten av att utredningen utformas med branschens praktiska behov i åtanke. En stegvis implementering, i kombination med en transparent finansieringsmodell och hänsyn till europeiska digitaliseringsinitiativ, är avgörande för att säkerställa långsiktig legitimitet, kostnadseffektivitet och ett robust informationssystem som stödjer framtidens energimarknad.

²⁶ 8.5.4 sid 610.

²⁷ 8.5.5 sid 612-613.

²⁸ 9.2 sid 617.

Med vänlig hälsning

Vattenfall AB

Anja Alemdar

Chef Public & Regulatory Affairs Sweden